

НОМЕНКЛАТУРА СУЛЬФУРВМІСНИХ СПОЛУК. ПРОБЛЕМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

С. Ісаєв (кафедра хімії НаУКМА)

Процес унормовування української наукової термінології є вчасним моментом для звернення до деяких принципових термінологічних проблем, які, мабуть, найбільше турбують працівників освіти. В шкільних класах та студентських аудиторіях швидко виявляються неузгодженості наукової мови, які з одного боку ускладнюють навчальний процес, а з іншого боку, готові тиражуватись новим поколінням освічених людей.

При підготовці другого випуску термінологічного зошита "Хімічна термінологія і номенклатура" з'явилась можливість внести корективи в існуючі правила, а з іншого боку, знову може спалахнути дискусія щодо доцільності таких коректив. Росіяни зробили свій вибір, залишивши чинними всі рекомендації Міжнародного союзу чистої та прикладної хімії, сформульовані ще тридцять років тому. Чи наслідуюмо ми приклад сусідів?

Перегляд номенклатури з органічної хімії показує, що найбільш непослідовною та суперечливою залишається номенклатура сполук, які у своєму складі містять атоми сульфуру. Річ у тому, що під впливом традицій в назвах таких сполук було залишено для позначення присутності атома під атомним номером 16 основу, яка походить від латинської назви - сульф, префікс -тіо(а) та частки -меркапто(ан). Росія додала крім того до тривіальних назв кореневу основу -серн-, яку ми трансформували в -сірк(ч)-. З останніми після впорядкування ми розпрощаємось, однак рекомендоване вживання інших часток має багато протиріч, неузгодженостей з назвами в рядах інших сполук та багатоваріантності. До речі, неоднозначність вживання назви заважає не тільки спеціалістам, ще більше вона стане на перепоні впровадженню комп'ютерних програм для перекладу наукових текстів. Для прикладу наведемо варіанти назв трьох сполук:

- 1-гексенілгексилдисульфід; тіопропіофенон;
- 1-(гексилдитіо)-1-гексен; феніл-1-пропанотіон;
- 1-гексенілгексилдисульфан; 1-тіоксопропілбензен;
- 1-гексилдисульфаніл-1-гексен;
- етилфенілтіокетон; 1-тіонопропілбензен;
- 2-нафталенотіол; 2-меркаптонафтален; тіо-2-нафтол.

Як ми бачимо, синонімія викликана також вжитком різних закінчень та іншими елементами побудови назви. Новий варіант номенклатури сульфурвмісних сполук з метою впорядкування вживання різних часток має би виклю-

чити використання (або зробити його винятковим) для *-меркапто* та *-сульфан*. Пропонується залишити як основний елемент назв частку *-сульф*, у випадку двокоординаційного атома вживаючи закінчення *-і*: *-сульфі* (від *сульфід*). Меркаптогрупа в назвах позначається як *гідросульфї*, радикал в тіоетерах — *алкілсульфї*. В усіх випадках, коли принцип побудови назви міняється на *замісний* (за основу береться аналог), заміна двокоординаційного елемента CH_2 - чи *-О-* позначається префіксом *тіа-*, додаючи при необхідності цифрову інформацію щодо позиції елемента, що заміщується. У випадку ж, коли заміщується однокоординаційний елемент $=\text{O}$, префіксом позначення має стати *тіо-*. Можна залишити назви через *-тіол*, як скорочення від *-тіаол*, але краще таке скорочення взагалі не допускати. Те ж саме стосується і назви тіоальдегідів: краще *-тіоаль*, ніж *-тіаль*. Для кетонів залишається частка *-тіон*. В назвах тіо(а)-заміщених похідних карбонових кислот у варіантах, коли позиція сульфуру нез'ясована, допускається ставити *-тіо(а)*. Для похідних кислот закінчення *-тіоат* та *-тіаат*, *-тіоїл* та *-тіаїл* вичерпують можливі варіанти будови. Для фенолів вживається виключно *тіафенол*. Для ангідридів *тіангідрид* означає сульфур між карбонілами. У випадку катіонів трикоординаційного сульфуру назви через *-сульфоній*, які не мають спільного з *сульфонами* та *сульфонільною* групою, мають бути замінені на більш однозначне *-тіаній* (частка *тіоній*, аналогічна *оксоній*, не є кращою).

В замісному варіанті залишається раніше рекомендований варіант *-тіаніа*.

Правила номенклатури, що пропонуються, мають бути доповнені обов'язковим ранжируванням синонімічних назв.

COMPARISON OF FIELD AND LABORATORY ANALYSIS OF SOIL AND WATER SAMPLES FROM UKRAINIAN ICBM SITE

V. Atamaniouk (chair of chemistry NUKMA),

B. Veysov, T. Lejen, L. Ananieva
(Ukrainian Ministry of Defence),

C. Ladanowsky, L. Davidson

(Environmental Technology Centre, Canada)

The Ukrainian Environmental Assessment and Remediation Project (EARP) is designed to provide Ukraine with a small cadre of engineers and scientists trained in Canadian techniques